

Nove knjige

Izet Mašić, "Tarihi Muhameda Mašića", AVICENA, Sarajevo, 1996.

Omiljeni pjesnički izraz - tarih, pjesnička vrsta u islamskoj književnosti, ima svoj vijek trajanja na našim prostorima koliko traje i islam.

U formi tariha (stihovani epitafi, epigrafi, spomen-obilježja...) pisali su znani i neznani pjesnici ovih prostora ostavljajući u naslijeđe Bošnjaka riznicu kulturnog blaga. Nažalost, politička previranja u Bosni, kroz vijekove, uglavnom su štetila ovoj pjesničkoj vrsti izražavanja, potiskujući tarih gotovo u zaborav. Nasreću, mnogo toga je i sačuvano, zamislite, uklesano u kamenu! Helem, hronogram u kamenu je nadživio papir. Ono što nije sačuvano u mastilu, jeste u pamćenju. Ova knjiga prof. dr. Izeta Mašića otud ima i ovakvu vrijednost: najozbiljnije vraćanje tariha na mjesto koje mu pripada. U knjigu koja će se (morati) čitati!

Autor u svojoj knjizi piše: *"Ima više razloga koji su mi bili presudni da sam se odlučio napisati monografiju o tarihimu mog rahmetli oca Muhameda ef. Mašića... Jedan od razloga je što o ovoj umjetničkoj sposobnosti Muhameda niko nije podrobnije pisao u našoj literaturi. Uz moralnu obavezu prema svom rahmetli ocu i uz spoznaju da je njegovo tarih-stvaralaštvo vrijedno svakog pomena, autor tarih, kao omiljenu pjesničku vrstu u islamskim književnostima, približava čitatelju na originalan način: na arapskom i bosanskom jeziku."*

"Tarihi Muhameda Mašića" jeste publikacija kao nesvakidašnjost u dosadašnjim izdanjima i jeste dragocjenost

u mnogo čemu. Uz svu drugu spoznaju (pisana riječ će sačuvati vrijeme!) S. Trako i L. Hadžiosmanović će zapisati ovo:

"Upućeni posmatrač znaće da se u posljednjem polustihu tariha skriva broj, koji kazuje godinu nastanka - tako tarih nosi u sebi kronologiju događanja, vrijeme čiji je dah i okus trajno zadržan u isklesanom kamenu..."

Za sve ono što je "uklesano" u Mašićevoj monografiji o tarihimu i životu Muhameda Mašića (Gračanica, 1913. - Gračanica, 1978.), dr. Enes Kujundžić će, između ostalog, zapisati ovo: "Ova monografija predstavlja mali, ali dragocjeni dio stvaralačkog mozaika, posebno sa stajališta njegove dokumentarne vrijednosti."

Mustafa Smajlović

Mevludin Spahić, Sumračno stanje, On Time, Sarajevo, 1998.

Ovaj, vjerovatno, najplodniji gračanički pisac knjigom "Sumračno stanje" (desetom po redu) ovoga puta, nema sumnje, majstorski je odabrao motiv svoje pripovijesti kao i ambijent u koji je smjestio radnju i sve svoje poremećene i normalne likove. Odabrao je, dakle, dosta "tešku temu" i krenuo u pisanje s ambicijom da "napravi" pravu knjigu, solidan psihološki roman.

Da je ova knjiga malo duže sazrijevala u piscu i da je nije nabrzinu pisao i još brže štampao kao da je nekada "hit", bez sumnje, on bi u tome i uspio. Ovako, dobili smo štivo koje je opterećeno standardnim stilskim i drugim nedosljednostima Spahićeve proze, koje se ne mogu tolerisati ni početniku. Evo samo nekih primjera: "Nikola se dugo izvinjavao plašeci se za otkaz, ali sve se dobro završilo iako

je bio terećen od kolege zbog ovaj imao prelom donje vilice i dugo je nosio crnomodri biljeg preko cijelog obraza." (str. 29). "Nasuprot Ibrahimovom krevetu koji je bio izdvojen u kut sobe druga dva su bila na sprat i na kojima zapazi da leže dva bolesnika." (str. 31) "Uskoro se pojavila vrlo privlačna medicinska sestra koja je podijelila redovnu medikamentoznu terapiju mirno i po ustaljenom redu po sobama, a kojom je Ibrahim bio izostavljen jer je novi pacijent i psihoterapeut mu nije stigao istu odrediti." (str. 33) "Srebrene mjesečine i tamne noći u kojima je, željom viteza, toliko puta u mašti straha nadjačao i pobijedio silne zmajevе i strašne aždaha." (str. 40) "Otimao se i borio teroru nad razumom i uspomenama." (str. 60)

Bez namjere da na ovoj knjizi "treniramo neku pretjeranu strogoću" ističemo i ono što je za pohvalu. To su oni dijelovi knjige u kojima pisac ulazi u sfere poremećene svijesti, bolesna buncanja i halucinacije glavnog junaka osuđenog na propast. Susrećemo se sa neobičnom psihološkom dramom koja nam "otkriva još jednu vrijednosnu dimenziju Spahićevog pripovijednog prosedea i kvalitativno obremenjuje njegovu vlastitu poetiku." (mr. Nijaz Alispahić)

Ima u ovom štivu, kao što reče profesor Asim Halilović nešto od Zole i njegovih sljedbenika, neki pasaži podsjećaju na Kafku, neki na Dostojevskog. To za Spahića može biti kompliment, ali Spahić nije Zola. Mnogo više nego do sada morao bi "raditi na brušenju svojih tekstova" želi li postati gračanički i, akobogda, bosanski Zola.

Omer Hamzić

Atif Kujundžić, Nijaz Omerović, Put i krug ili Tumačenje domovine, Bosanski kulturni centar Gračanica, 1998.

Pjesnički svijet u prepletu sa slikarskim svijetom - to je najjednostavniji i najprecizniji opis rukopisa "Put i krug". Pjesnik Atif Kujundžić, nad slikama Nijaza Omerovića krenuo je u avanturu: opisati "taj put" koji se polahko savija u krug. Otkrivši pred slikama Omerovićevim, kao što se auto-stoper otkriva tajni putovanja, pjesnik će krenuti u avanturu verističkog opisa svijeta koji se sada, da li zbog slikara, da li zbog puta koji se savija u krug, ukazuje novim, svježim, prvi put viđenim. Pjesnik ide putem avanture, putem otkrivanja, putem mističkog nerva kojeg tek cilj i tek čin putovanja proizvode. Jednom tada i tako oslobođen profanog, zastajući pred Omerovićevim slikama, on se predašnjeg prisjeća kao "promašenog", a buduće (objekte, vizije, znanja, spoznaje) vidi kao sve prožimajuće. Definitivna spoznaja koja ga prosvjetljuje omogućuje ipak i da se sve prošlo vidi tek kao dio kumad puta, nužan da bi put trajao. U takvim relacijama, u kojima se snaga vizije smisla (puta, spoznaje, prosvjetljenja) uspostavila kao poništivač vremena, pjesnik je oslobođen definitivno zadatka da svoj angažman oblikuje u pjesnički program, a program pak u njega inkorporiranog čitača. Tako se snaga vizije uspostavlja kao dokidanje čitača (slikar se sada ukazuje poput apostrofe kojoj je pjesma namijenjena) i poništavanje i one, ne tako male, pjesničke taštine koja se kroz tradiciju ukazivala kao tzv. recipijent koji je uvijek ovisan o vremenu, uvjetima i iščekivanjima.

Budući da više nema čitača, budući da više nema ništa što bi poezija trebala da transcendira, ničega, dakle, objek-

tivno uvjetovanog i uvjetujućeg, pjesnički svijet se samoidentificira kao svijet po sebi, *parr excellence*. Kao takav on postaje zanimljiv za opis: pjesnik ga evidentira, klasificira, a potom i katalogizuje. U takvom, novom svijetu, na novoj zemlji, obitavaju nove slike i nove uspomene, konstrukti i novi misaoni etaloni. Pejzaži prošlog i potopljenog akvarelski se pretapaju u vizije novog i uosjećenog svijeta, naporedo obitavaju bića prošlosti, himere sadašnjosti i vizije budućeg. Sve to u momentu evidencije novog svijeta.

Whalt Whitman je svoju poeziju napisao pod iskustvom američkog secesionističkog rata. I Whitman evidentira novi američki svijet na način uvođenja jednog novog jezika u američku poeziju. Tome je u svijetu slobodni vers, parataksa (simultanitet u kretanju) izraz dosegnute slobode. Whitman je prvi upotrijebio riječ "katalog" da bi opisao postupak svoga pjesništva u kojem se građa svijeta (njegova japija i njegova radilišta sa njegovim radnicima, njihovim životima i smrtima) dešava kao građa pjesme.

I Kujundžićevo iskustvo je slično: secesionistički okrutni rat u Bosni, raspad soc-realističkih projekata, redefiniranje pojmova domovine, zavičaja i kuće, rasklapanje vremenskih stereotipa o prošlom, sadašnjem i budućem itd. Rat je svojim ifnernalnim smislom potertao smislove koji su iznad banalnog, i u svakom slučaju, reći će autor, iznad profanog. Invokacije božanskog načela koje su evidentne u ovom pjesničkom "putopisu" po krugu imaju tek značaj idealnog čitača kome se i pjesnik i slikar utječu.

Evidentiramo li našim profanim jezikom evidentirani svijet Kujundžićeve poezije naći ćemo tu i Bosne i Atlantide i Gračanice i Zavičaja i Domovine i - naći ćemo sve ono što mi običavamo pisati malim početnim slovom. Budući da je svijet "viđen" a ne "prepoznat", govorimo li u opozitivnim parovima ruskih formalista, sve imenice pišu se velikim slovom i sve je tek lično i neposredno.

Metodom izbjegnutog čitača, recimo to našim racionalnim teoretskim idiolektom, Kujundžić je osvojio prostor za željeni razgovor sa samim sobom - i sa slikama za koje više ne znamo jesu li njegove ili Omerovićeve. Kao da se u jednom neznanom momentu i na nekom neznanom mjestu desila razmjena dobara između slikara i pjesnika na način da je svako zadržao svoje i dobio od drugoga. Idealna ekonomija, rekli bismo.

Možda moguća samo zbog toga što obojica žive bojama svog zavičaja, ovdje proširenog do perfekcije univerzuma i kruga.

Nedžad Ibrahimović

Hasan Puškar, Ugašena jutra (pjesme), "On Time", Sarajevo, 1998.

Nedavno je u izdavačkoj kući "On Time" iz Sarajeva izašla prva stihozbirka gračaničkog pjesnika Hasana Puškara (rođen 1972) pod naslovom "Ugašena jutra", kojom ovaj pjesnik pokušava zauzeti startnu poziciju u... "utrci bez vremenskog kraja." Objavljivanjem ove zbirke on se našao na uzburkanim talasima poezije, u nestabilnoj igri vratolomnog s u r f a sa mnoštvom drugih - koje je zahvatila želja za objavljivanjem, kao odgovor na našu neveselu poratnu svakodnevnicu.

U kulturnom habitusu i na margini provincije - isticanje, pokazivanje i dokazivanje mnogo je teže i mnogo duže traje nego u većim kulturnim centrima (Sarajevo, Tuzla, Mostar). Zbog toga, a s obzirom da je ovo pjesnikovo prvo djelo koje se "tiska" u javnost, vrlo je rizično i nezahvalno određenije govoriti o njegovim krajnjim dometima. Stoga, koristeći Ingardenov funkcionalno-estetski pristup, ostavljam otvorenim pitanje iščitavanja svake pojedinačne konkretizacije ovoga djela čitačkoj svijesti i individualnoj sposobnosti pojedinačno svakog recipijenta.

Zbirka pjesama "Ugašena jutra" broji 29 pjesama koje su podijeljene u dva ciklusa: "Svijet u očima slijepca" i "Umorna šutnja". Ova podjela sama po sebi i ne mora ništa da znači, budući da se motivska građa predloženih pjesama u jednom ciklusu ničim bitnim ne odvaja i ne razlikuje od pjesama u drugom ciklusu. Mnogo toga se prepliće, pretapa se, fonski drhti i kalemi na osnovni pojam ljubavi koja se doima tužno i izgubljeno, osjenčena tamnim nanosima duševnih nemira

pjesnika. Ova nevelika pjesnička zbirka svojevrsan je portret pjesnikove duše koja pod aurom gorke ili, kako pjesnik kaže, "prerano ostarjele mladosti" i ugašenih jutara sreće, istrajava u sivilu pustoši nataložene tuge, slegnute u prašinu bola i minulog vremena, a koje u sebi sadrži i ratne godine užasa koje obremeniše život.

"Bože,
svom poniznom robu
pomozi da zaboravi
snove pune jeze
koncentracijskih logora
i boje mjesečine
ukočenih lica
svojih prijatelja..."

(iz pjesme "Molitva")

Tu su još pjesme posvećene majci, djevojci, živim i mrtvim prijateljima.

U svojim pjesničkim meditacijama Puškar se najčešće bavi motivom grada iz kojeg često odlazi i u koji se sa mnogo nemira u duši vraća, da bi u ranim jutrima povratka disao sreću pripadnosti tom svom pjesničkom utočištu. U životnom raskoraku i mladalačkim nemirima pjesnik je više okrenut onome što je prošao i proživio. U njegovim pjesmama nema odrđenosti niti jasnog pogleda u sutra. Sutra je, ustvari, maglovito jutro koje sporo puže, ali se kao simbol često pojavljuje u ovim pjesmama i podsvjesna je nada u bolje - koje treba da uslijedi nakon svega.

A jedna od tih jutarnjih sunčevih zraka je i ova zbirka koja nam ipak dan čini jasnijim i toplijim.

Mevludin Spahić

